

Ministerstwo Sprawiedliwości

Departament Prawa Gospodarczego

DPG-IV.640.56.2022

Warszawa, 06 października 2023 r.

Pan
Piotr Mierzejewski
Dyrektor Zespołu
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Dyrektorze,

W odpowiedzi na pismo, znak: **V.510.175.2022.BA**, zawierające prośbę o zbadanie problemu dotyczącego osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, od których sądy w toku postępowania upadłościowego wymagają składania wszystkich pism i wniosków „wyłącznie poprzez system teleinformatyczny KRZ pod rygorem stwierdzenia, że tak złożone pisma i wnioski nie wywołują skutków prawnych” (wniosek [REDAKTOWANE]) wraz z zapytaniem czy do Ministerstwa Sprawiedliwości wpływają podobne skargi oraz jakie działania podjęło lub zamierza podjąć Ministerstwo w celu zapewnienia osobom fizycznym nieprowadzącym działalności gospodarczej dostępu do udziału w postępowaniu upadłościowym, uprzejmie przedstawiam co następuje.

Ministerstwo Sprawiedliwości - Departament Prawa Gospodarczego dokonał analizy obowiązujących przepisów ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1520, dalej jako: „p.u.”) pod kątem kierunku działań w zakresie sygnalizowanego problemu dotyczącego udziału osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej w postępowaniu upadłościowym, prowadzonym w systemie teleinformatycznym.

Wskazać należy, iż w dniu 1 grudnia 2021 r. weszła w życie ustawa z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (tj. Dz. U. z 2021 r, poz. 1909) będąca wyrazem dostosowania polskiego systemu prawnego do rozporządzenia Nr 2015/848 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz.Urz. UE L 141 z 05.06.2015, str. 19). Powyższa ustawa zmieniła treść art. 216a ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe, wprowadzając jego następujące brzmienie: „W postępowaniu upadłościowym pisma procesowe oraz dokumenty, z wyłączeniem pism i dokumentów, o których mowa w art. 216ab, wnosi się wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe z wykorzystaniem udostępnianych w tym systemie formularzy. Pisma oraz dokumenty niewniesione za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe nie wywołują skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma albo dokumentu do sądu, tymczasowego nadzorca sądowego, zarządcy przymusowego, syndyka albo organu, do którego przepisy o syndyku stosuje się odpowiednio, o czym poucza się wnoszącego pismo albo dokument. Pouczenie nie jest wymagane, jeżeli wnoszącym pismo albo dokument jest tymczasowy nadzorca sądowy, zarządca przymusowy, syndyk albo organ, do którego przepisy o syndyku stosuje się odpowiednio.”

W związku z powyższym od dnia 1 grudnia 2021 r. składanie pism lub dokumentów do spraw upadłościowych może nastąpić wyłącznie w wersji elektronicznej.

Przepis art. 216 aa ust. 1 p.u. wprowadził wyjątek od tej zasady wobec wierzycieli, którym przysługują należności ze stosunku pracy, z wyjątkiem roszczeń z tytułu wynagrodzenia reprezentanta upadłego lub wynagrodzenia osoby wykonującej czynności związane z zarządem lub nadzorem nad przedsiębiorstwem dłużnika,

należności alimentacyjne oraz renty z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci i renty z tytułu zamiany uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę. Wskazani powyżej wierzyciele mogą wnosić pisma procesowe oraz dokumenty z pominięciem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe. Poza tymi osobami prawo upadłościowe przewiduje również wyjątek dla dłużników w postępowaniu upadłościowym wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności.

Zgodnie z art. 491² ust. 3 p.u. wniosek o ogłoszenie upadłości może zgłosić dłużnik z uwzględnieniem przepisów art. 8 i art. 9. Do wniosku o ogłoszenie upadłości i innych pism procesowych oraz dokumentów składanych przez dłużnika stosuje się odpowiednio przepis art. 216aa p.u. W przypadku, o którym mowa w art. 216aa ust. 1 p.u., wniosek o ogłoszenie upadłości składa się na formularzu.

W literaturze prawniczej pojawiły się głosy, że wyłączenie od obligatoryjnego wnoszenia pism procesowych i dokumentów za pośrednictwem systemu teleinformatycznego przysługuje dłużnikowi tylko w postępowaniu w przedmiocie ogłoszenia upadłości¹, co oznaczałoby że po ogłoszeniu upadłości upadły nie mógłby korzystać z prawa do złożenia pisma w formie papierowej.

Zdaniem Ministerstwa Sprawiedliwości taka interpretacja nie jest właściwa i na podstawie obecnie obowiązujących regulacji nie powinno ulegać wątpliwości, że dłużnik, w postępowaniu upadłościowym dla osób nieprowadzących działalności gospodarczej, powinien móc skorzystać z wyłączenia o którym mowa w art. 491² ust. 3 p.u. tak przed jak i po ogłoszeniu upadłości.

Wspomniane wyżej stanowiska doktryny nie są przekonujące, gdyż opierają się na wykładni ograniczającej prawa dłużnika w odrębnym postępowaniu, które z swej istoty jest skonstruowane jako postępowanie ochronne, o charakterze socjalnym.

W przypadku komentarza do ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych wskazuje się, że to „*wykładnia literalna przepisu poprzez użycie sformułowania dłużnik, a nie upadły oraz wykładnia systemowa poprzez umieszczenie regulacji w jednostce dotyczącej postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej prowadzi do wniosku, iż prawidłowy jest pogląd zawężający tę kategorię wyłączeń (to jest wyłączeń od składania pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego) jedynie do podmiotów wnioskujących o ogłoszenie upadłości tzw. konsumenckie*”. Jednocześnie, wskazuje się że jest to rozwiązanie wadliwe i proponuje się jego zmianę.

Inna argumentacja znajduje się w drugiej publikacji (A. Hrycaj), w której wyjaśnia się, że wykładnia językowa samodzielnie nie pozwala na stwierdzenie, że art. 491² ust. 3 p.u. ogranicza stosowanie wyłączenia obowiązku składania pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego do etapu wniosku o ogłoszenie upadłości. Konieczne jest, zdaniem autorki, odwołanie się do wykładni systemowej (umiejscowienie normy z ust 3 w ramach przepisu art. 491² p.u.) oraz aksjologicznej – wskazującej że nie można założyć tezy o „globalnym wykluczeniu cyfrowym konsumentów” oraz analizować aksjologię rozwiązania normatywnego przez pryzmat pojedynczego uczestnika, bez uwzględnienia faktu konieczności wprowadzania dokumentów do systemu przez pracowników sądów. Ten ostatni argument miałby wskazywać, że dopuszczenie do składania pism w formie papierowej po ogłoszeniu upadłości przekłada się na opóźnienia w toku postępowania na szkodę innych uczestników oraz stanowi nadmierne obciążenie sądów.

Wskazane stanowiska w żaden sposób, w ocenie Ministerstwa Sprawiedliwości, nie powinny prowadzić do wniosku, że w przypadku wątpliwości interpretacyjnych, prawa

¹ I. Gil, J. Gołaczyński, Ł. Goździaszek, K. Rogala, Ustawa o Krajowym Rejestrze Zadłużonych. Komentarz, Warszawa 2023, uwaga 4 (XL Komentarz do zmian z pkt 60 z art. 19 ustawy) oraz A. Hrycaj, Czy po ogłoszeniu upadłości konsumenckiej upadły-konsument może składać pisma procesowe drogą tradycyjną („papierowo”), czy też jedynym dopuszczalnym trybem jest złożenie pisma w KRZ? <https://ipuir.lazarski.pl/pl/aktualnosci/czy-po-ogloszeniu-upadlosci-konsumentenckiej-upadly-konsument-moze-skladac-pisma-procesowe-droga-tradycyj/>.

dłużnika w postępowaniu upadłościowym, mogłyby być faktycznie ograniczane. W pierwszej kolejności należy podkreślić, że użycie terminu „dłużnik” w art. 491² ust. 3 p.u. nie determinuje wykładni, że chodzi o regulację dotyczącą etapu przed ogłoszenie upadłości. Pojęcie „dłużnik” jest używane w ustawie – prawo upadłościowe także w przepisach niewątpliwie stosowanych wyłącznie na etapie po ogłoszeniu upadłości (por: 202 ust. 1 p.u., art. 361 ust. 1 pkt 1 p.u., art. 491^{6a} ust. 2 p.u., art. 491¹⁴ ust. 2 p.u.). To, że po ogłoszeniu upadłości termin upadły jest częściej używany w regulacjach prawa upadłościowego nie oznacza że upadły przestaje być dłużnikiem. Jeśli chodzi o art. 491² p.u. to jest to przepis regulujący kwestie tak sprzed jak i po ogłoszeniu upadłości, a ponadto konstrukcja odrębnego postępowania upadłościowego nie zawiera podziału norm na etap przed i po ogłoszeniu upadłości. To czy stosowanie zawartego w części III ustawy – Prawo upadłościowe przepisu, jest ograniczone do danej fazy postępowania musi więc być jasno wyrażone i nie powinno być domniemywana. Próby usunięcia wątpliwości na poziomie wykładni językowej przez odwołanie się do wykładni systemowej i aksjologicznej nie są przekonujące, gdyż prowadzą do uzasadnienia wątpliwej wykładni językowej, w kierunku aksjologicznie nieakceptowalnym. Jak bowiem uzasadnić celowościową wykładnię prowadzącą do akceptacji poglądu, zgodnie z którym osoba traktowana na etapie wniosku o ogłoszenie upadłości za osobą wykluczoną cyfrowo przestaje taką być z dniem ogłoszenia upadłości. Jest to tym bardziej niezrozumiałe, że chodzi w tym przypadku o postępowanie wobec osób nieprowadzących działalności gospodarczej, i to tych osób, które są dla tego postępowania kluczowe – tj. dłużnika (upadłego). Co więcej, w tej samej regulacji upadłościowej za wykluczonych cyfrowo uważa się wierzycieli wskazanych w art. 216aa ust. 1 p.u., tj. wierzycieli, którym „przysługują należności ze stosunku pracy, z wyjątkiem roszczeń z tytułu wynagrodzenia reprezentanta upadłego lub wynagrodzenia osoby wykonującej czynności związane z zarządem lub nadzorem nad przedsiębiorstwem dłużnika, należności alimentacyjne oraz renty z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci i renty z tytułu zamiany uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę”, tak na etapie po ogłoszeniu upadłości jak i w postępowaniu w przedmiocie ogłoszenia upadłości (art. 35 p.u.) oraz w postępowaniu zwykłym jak i w tzw. upadłości konsumenckiej (brak wyłączenia stosowania art. 216aa ust. w art. 491¹ ust 1 p.u.). Mając powyższe na uwadze, wykładnia systemowa jak i celowościowa powinna prowadzić do wniosku, że dłużnik w postępowaniu upadłościowym osób nieprowadzących działalności gospodarczej nie powinien być traktowany odmiennie, w zakresie możliwości skorzystania z wyłączenia z art. 216aa p.u., na etapie postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości jak i po ogłoszeniu upadłości.

Utylitarne argumenty wskazujące na szybsze prowadzenie czynności w postępowaniu w którym wszyscy korzystają ze składania pism w systemie teleinformatycznym oraz możliwość korzystania z pomocy prawnej lub pomocy najbliższych nie powinny prowadzić do przyjmowania wykładni ograniczającej możliwość złożenia przez dłużnika pisma w papierowej formie. Sądy są przecież przygotowane do obsługi pism papierowych, a korzystanie z tej opcji, jak należy założyć, pozostaje wyjątkiem. Podstawowym uzasadnieniem dla prowadzenia postępowania w systemie teleinformatycznym jest wygoda korzystania z tej możliwości, co w naturalny sposób ogranicza stosowanie form papierowych, ale z drugiej strony ustawodawca, zachowując wyjątki, miał na celu ochronę przed faktycznym ograniczeniem prawa do sądu dla tych osób które nie korzystają z rozwiązań cyfrowych. Nie sposób założyć, że ogłoszenie upadłości miałyby stanowić cezurę rozgraniczającą stan wykluczenia cyfrowego od stanu, w którym stan wykluczenia wygasa.

Mimo tak jednoznacznego stanowiska, co do sposobu interpretacji przepisów regulujących sposób składania pism przez upadłego, należy odnotować przedstawione we wniosku informacje i dokumenty wskazujące na odmienne stosowanie, przynajmniej

przez część sądów, art. 491² ust. 3 p.u. Wymaga podkreślenia, że Ministerstwo Sprawiedliwości nie ma wpływu na sposób interpretacji przepisów przez stosujące prawo niezależne i niezawisłe sądy, nawet jeśli projekt danej regulacji był opracowany w tym Ministerstwie i zakładał jego inne stosowanie.

W związku z powyższym, przy najbliższej nowelizacji prawa upadłościowego, Ministerstwo Sprawiedliwości proponuje nowe rozwiązania lub zmianę obecnych regulacji tak, aby kwestia uprawnień dłużnika do składania pism w formie papierowej na etapie przed i po ogłoszeniu upadłości była jasno określona. Preferowany kierunek dookreślenia przedmiotowej regulacji został wyrażony w sposobie rozumienia obecnie obowiązujących przepisów.

Ewentualne ograniczenie prawa do skorzystania przez dłużnika (upadłego) ze składania pism i wniosków w formie papierowej w ramach tzw. upadłości konsumenckiej mogłoby być wprowadzone wyłącznie w przypadku równoległego i jednoznacznego określenia dodatkowych uprawnień dłużnika w pełni chroniących jego aktywny udział w postępowaniu – np. przez obowiązkowe wyznaczenie pełnomocnika z urzędu lub udzielenie wsparcia w ramach nieodpłatnej pomocy prawnej.

Na koniec chciałbym poinformować, że do Ministerstwa Sprawiedliwości nie wpływały skargi od uczestników postępowań upadłościowych dotyczące stosowania art. 491² ust. 3 p.u., co, jak można założyć, świadczy o rozwiązywaniu trudności w stosowaniu omawianej regulacji w postępowaniu upadłościowym prowadzonym w systemie teleinformatycznym przez inne dostępne sposoby, np. wsparcie prowadzącego postępowanie doradcę restrukturyzacyjnego lub wyznaczenie pełnomocnika.

Z wyrazami szacunku
Emil Szczepanik
Zastępca Dyrektora - Sędzia
Departament Prawa Gospodarczego
/podpisano elektronicznie/